

“ Waterkwaliteit en visbestand in de Weerijis of Kleine Aa anno 2026 “

De Weerijis (speerpuntgebied type 2) ontspringt in Brecht en stroomt via Wuustwezel richting Nederland.

De Kleine Aa of Weerijis(ebeek) is één van de belangrijkste zijbeken van de Mark.

1. Waterkwaliteit

[Zie: Integraal Waterbeleid – Maasbekken – Wateruitvoeringsprogramma – Bekkenbestuur 13 juni 2025] en [Zie: Integraal Waterbeleid – Maasbekken – Visie en acties]

De Weerijisebeek werd aangeduid als een speerpuntgebied omdat de doelstafstand tot de milieukwaliteitsnormen klein is.

Voor de biologische parameters haalde in 2019 enkel het visbestand de kwaliteitsnorm niet. Een natuurlijk herstel is te verwachten aangezien de vismigratieknelpunten in de vorige planperiodes al werden weggewerkt. Anderzijds zijn er nog knelpunten die dit ecologisch herstel verhinderen met onder andere te weinig structuurkwaliteit (geschikte habitats) en jaarlijks te lage zuurstofgehalten in het hele afstroomgebied. De chemische zuurstofvraag in het water is te hoog.

Daarnaast zijn onder meer fosforgehaltes te hoog. Hier werd in 2023 op ingezet door verdergaande fosforverwijdering op de RWZI's Loenhout en Brecht. Naast brongerichte maatregelen dient complementair bekeken te worden hoe het zuurstofgehalte op de Weerijis en bij uitbreiding de weerstand tegen klimaatverandering kan verbeterd worden door structuurverbetering en meer beschaduwning.

Voor de fysico-chemische waterkwaliteit zijn de voornaamste probleemparameters ter hoogte van het Vlaams oppervlaktewaterlichaam totaal fosfor, orthofosfaat, chemisch zuurstofverbruik en opgeloste zuurstof. Vooral de matige zuurstofgehalten kunnen nefast zijn voor een permanente aanwezigheid van waterdieren, maar zuurstofloos water kan ook problematisch zijn voor toepassingen in de landbouw. Fosforemissies kunnen op korte termijn teruggedrongen worden via maatregelen op RWZI's (Loenhout en Brecht) en binnen de landbouwsector.

Aansluitingen van huishoudelijk afvalwater zijn voor de vooropgestelde KRW-doelen minder relevant, maar dienen op lange termijn wel nagestreefd te worden. Speciale aandacht voor terugdringen van nutriëntenvrachten moet er zijn binnen het afstroomgebied van de Wehagenbeek.

Naast brongerichte maatregelen dient complementair bekeken te worden hoe het zuurstofgehalte op de Weerijis en bij uitbreiding de weerstand tegen klimaatverandering kan verbeterd worden door structuurverbetering en meer beschaduwning. Structuurverbetering leidt via toegenomen waterdynamiek tot betere zuurstofconcentraties. Beschaduwning zorgt via lagere watertemperaturen tot een betere zuurstofoplosbaarheid.

Er zijn geen vismigratieknelpunten vanaf het Natura 2000 gebied “Klein en Groot Schietveld” tot aan de monding in Nederland meer, waardoor de vissen vrij spel hebben. Niettemin hersteld de visfauna zich niet door een combinatie van te lage zuurstofconcentraties en een gebrek aan gunstige biotopen. Ook om die reden moet komende planperiode ingezet worden op bijkomende structuurvariatie. De structuurkwaliteit van de Weerijs binnen het Natura 2000 gebied werd in het verleden al verbeterd, bijgevolg is nu een verbetering van het traject van de Weerijs tussen grens en Schietvelden relevant.

Naar waterkwantiteit toe zijn er momenteel geen noemenswaardige overstromingsrisico's vanuit de waterlopen in het afstroomgebied. Stroomafwaarts, in het Nederlandse gedeelte van het stroomgebied wordt het probleem wel relevant. Doorgerekende hoogwater-bescherming via onder andere aanleggen van overstromingsgebieden is voor Vlaanderen niet aan de orde. Wel dient blijvend ingezet te worden op brongerichte maatregelen om water vast te houden in de bodem voor aanvulling van de grondwatertafel, tegengaan van waterschaarste en duurzaam watergebruik in de landbouwsector. Voor een natuurlijk functionerend watersysteem en ter ondersteuning van verscheidene tot doel gestelde habitatten en beschermde soorten (in onder andere Habitatrictlijngebied Klein en Groot-Schietveld) is een maximaal herstel van de natuurlijke waterhuishouding belangrijk. De zandbodem is uitermate geschikt om sterk in te zetten op infiltratie.

Het actieprogramma voor de Weerijs omvat volgende gebiedsspecifieke acties:

nr	titel	initiatiefnemer(s)
4B_B_0340	*Aanpakken van oppervlakkige drainage in het Marum	Andere initiatiefnemer
5B_C_0034	*Behouden van de waterconserveringsfunctie van de Brechtse Heide	Provincie Antwerpen, Regionaal Landschap : Lage Kempen
8A_E_0382	Verbeteren van de beekstructuur op de benedenloop van de Weerijs	Vlaamse overheid : Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)

*= Blue Deal actie

a) Behouden van de waterconserveringsfunctie van de Brechtse Heide

Landbouwgronden hebben te kampen met wateroverlast ter hoogte van het Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten. Elders verdrogen gronden door een versnelde afvoer van water. Het doel is om de waterhuishouding van de Brechtse Heide af te stemmen op het landgebruik en aanwezige natuurwaarden. Het herwaarderen van het grachtenstelsel en meer inzetten op waterconservering zijn instrumenten om hier een oplossing te bieden (5B_C_0034). De actie wordt getrokken door het Regionaal Landschap De Voorkempen (RLDV).

Er werd verder gewerkt op vraag en aanbod. Draagvlak en projecten werden uitgebouwd. Naast de lopende initiatieven is de nieuwe Blue Dealmedewerker aan de slag gegaan met de uitdagingen van de omgeving. Hieronder de gemaakte vorderingen in 2024:

- De Project Subsidie Natuur ‘venherstel Brechtse Heide’ (herstel van 2 vennen bij een particulier, aangevraagd door Regionaal Landschap De Voorkempen) die begin 2023 werd goedgekeurd is in 2024 uitgevoerd. Onder andere slibuimingen, dijkverwijdering en het afgraven van een oeverwal in een bepaalde zone, om historische grootte ven hier te herstellen door de natte zone in het bos terug te laten aansluiten met de rest van het ven. Afwerking (afvoer van slib, terreinbezoek...) is gebeurd in 2025.

Dit project is mogelijk gemaakt door financiering van Project Subsidie Natuur (Vlaams) en Functionele Ecologische Netwerk (Provincie Antwerpen).

- De Projectsubsidie Soorten die begin 2024 werd goedgekeurd (aangevraagd door Regionaal Landschap De Voorkempen) voor het herstel van een ven/poel omgeving Caterskapel op grondgebied Schilde (Benedenschelde Bekken) heeft in 2024 een verkennend terreinbezoek met alle partners gekregen. De omgevingsvergunningsaanvraag en eerste uitvoeringsfase was gepland in 2025. Hier wordt onder andere ingezet op een beperkte zone van het ven te verdiepen om de hydroperiode te verlengen in functie van amfibieën (probleem van vroegtijdig droogvallen) en oeverafschuining.

- Weidevogelbeer: RLDV draagt bij aan SBP weidevogels in de Noorderkempen, aan de hand van onder andere waterconservering en valleiwerving bij particulieren en landbouwers.

- Naar aanleiding van de verkennende gesprekken met Natuurpunt in 2023, is er in 2024 een LEADER dossier ‘water als hefboom voor natuur- en landschapsherstel bij Kooldries-Hoofsweer en omgeving’ ingediend en goedgekeurd ter verbetering van het waterbeheer op de waterscheidingskam. In het LEADER-dossier staan verschillende acties gedefinieerd met focus op (1) Oplossing droogteprobleem Kooldries-Hoofsweer en (2) hydrologisch en ecologische herstel omgeving Brechtse Heide aan de hand van een participatief traject met landbouwers en particulieren. De projectperiode is 01/2025-06/2027. Het participatief traject werd opgestart in de zomer van 2025.

b) Aanpakken van oppervlakkige drainage in het Marum (4B B 0340)

Door het decennialange militaire gebruik is het historische beekdallandschap in het Marum grotendeels bewaard gebleven. Initieel had deze actie vooropgesteld om oppervlakkige drainage te dempen teneinde beter water vast te houden in het gebied en verdroging tegen te gaan. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) stelt voor om de actie te hernoemen naar “optimalisatie waterhuishouding in het Marum”.

ANB voert momenteel een ecohydrologische studie uit in het gebied die ruimer kijkt dan enkel oppervlakkige drainage, maar vertrekt vanuit de instandhoudingsdoelen. Deze studie is momenteel in afrondingsfase en er wordt bekeken hoe realisatie kan verwezenlijkt worden via de beheercommissie. Ook maatregelen voor PAS en de Pidpa winning zouden hieraan kunnen gelinkt worden. In 2026 worden verschillende processen in het gebied (in beheercommissie) dan samengelegd in functie van realisatie.

2. Visbestand

a) Afvissing door INBO in 2009

Op de Kleine Aa of Weerijbeek (drie locaties), veruit de belangrijkste zijbeek van de Mark, ving men in 2009 in totaal slechts 39 exemplaren, verdeeld over negen vissoorten namelijk

vetje, tiendoornige stekelbaars, baars, rietvoorn, riviergrondel, biermpje, blankvoorn, paling en snoek.

Biermpje, riviergrondel en blankvoorn werden het meest gevangen maar de vangsten zijn zeer klein. De gemeten zuurstofconcentraties lagen dan ook behoorlijk laag.

Tijdens de campagne van 2004 trof men nog 287 vissen, toen verdeeld over slechts zes vissoorten aan. Blauwbandgrondel en zeelt werden enkel in 2004 gevangen, vetje, snoek, rietvoorn, blankvoorn en paling werden extra tijdens de campagne van 2009 gevangen.

Op de meest stroomopwaarts gelegen plaats te Brecht (94321100) werden slechts zeven biermpjes gevangen. De EQR scoort er net als in 2004 een 'slechte kwaliteit'. Meerdere migratiebarrières verhinderen hier nog steeds een opwaartse migratie van vissen tot dit punt (www.vismigratie.be).

In 2004 ving men op de meest stroomafwaartse plaats aan de Nederlandse grens te Wuustwezel (94321200) de meeste vis. Een stuw vormde er destijds een knelpunt, wat de hoge vangstaantallen verklaarde (vooral biermpje en riviergrondel). Ondertussen is de stuw vervangen door een vistrap, waardoor de vissen het knelpunt kunnen passeren. Praktisch was het niet meer mogelijk om stroomafwaarts de vistrap te vissen zodat het punt in 2009 iets werd verschoven en er stroomopwaarts de vistrap werd gevestigd. Men kon dus wel verwachten dat men minder vis zou vangen. Er werd echter opmerkelijk minder vis gevangen. Het aantal soorten evolueerde wel van zes naar acht maar dit kan niet verhinderen dat de EQR met een klasse daalde van een 'goede kwaliteit' in 2004 naar een 'matige kwaliteit' in 2009. Ook hier merkt men de toch de vrij lage zuurstofconcentraties op.

Op het meer stroomopwaarts gelegen meetpunt te Wuustwezel, Dijkweg (94321150) evolueerde de EQR van 'ontoereikend' naar 'matig' en het aantal soorten van drie naar zes. Gezien ook hier stuwen werden vervangen door een vistrap en gezien men de bijkomende soorten ook stroomafwaarts konden vangen lijkt het er op dat deze soorten de vistrap kunnen passeren en de meer stroomopwaarts gelegen gedeelten van de Kleine Aa kunnen koloniseren.

[Zie: Van Thuyne, G. en Breine, J. (2010). Visbestandopnames in Vlaamse beken en rivieren in het kader van het 'Meetnet Zoetwatervis' 2009. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2010 (rapportnr.42). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

b) Afvissing in 2013

De Kleine Aa of Wildertse beek (lokaal waterlichaam L111_1102) bemonsterde men in 2013 op een locatie te Essen.

Men ving slechts vier vissoorten namelijk tiendoornige stekelbaars, biermpje, paling en riviergrondel.

De EQR scoort 0,4 wat in de klasse van een 'ontoereikende kwaliteit' valt.

[Zie: Van Thuyne G., Galle L., Maes Y., De Bruyn A., Lambeens I en Breine J. (2015). Visbestandopnames in het kader van het Referentiemeetnet 2013-Bemonsteringsverslag. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (rapportnr. 11299278). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

c) Afvissing in 2019

De Kleine Aa of Wildertse beek bemonsterde INBO in 2019 in Essen.

Men ving vijf vissoorten met vooral grote aantallen riviergrondel (aantalpercentage van 51 %) en biermpje (43%).

Deze vissoorten waren biermpje, blauwband, riviergrondel, snoek en tiendoornige stekelbaars.

De EQR scoort 0,45 wat in de klasse van een ‘matige kwaliteit’ valt. Ten opzichte van 2013 is deze locatie een klasse omhoog gegaan.

[Zie: Van Thuyne, G.; Galle, L.; Maes, Y.; De Bruyn, A. Lambeens, I.; Terrie, T.; Breine J. (2021). Visbestandopnames in Vlaanderen in het kader van het Referentiemeetnet-Bemonsteringsresultaten 2019. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2021 (4). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel]

[Zie ook: Tabel in bijlage]

d) Afvissing in 2023

In 2023 ving INBO 4 vissoorten, namelijk biermpje, blauwband, riviergrondel en tiendoornige stekelbaars.

[Zie: Tabel in bijlage]

e) Afvissing in 2025

In 2025 werden maar 2 vissoorten gevangen, namelijk biermpje en riviergrondel.

[Zie: Tabel in bijlage]

Wolvertem, maart 2026

VERBEIREN Marc

TABEL afvissingen door INBO in 2019, 2023 en 2025

Waterloop	Lambert x/y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Kleine Aa	157828/240573 /		Essen	Antwerpen	Maasbekken	2019	bermpje	299.00	617.60
Kleine Aa	157828/240573 /		Essen	Antwerpen	Maasbekken	2019	blauwband	15.00	35.50
Kleine Aa	157828/240573 /		Essen	Antwerpen	Maasbekken	2019	riviergrondel	349.00	1058.10
Kleine Aa	157828/240573 /		Essen	Antwerpen	Maasbekken	2019	snoek	1.00	88.00
Kleine Aa	157828/240573 /		Essen	Antwerpen	Maasbekken	2019	tiendoornige stekelbaars	23.00	7.30
Kleine Aa	157828/240573 /		Essen	Antwerpen	Maasbekken	2025	bermpje	28.00	111.10
Kleine Aa	157828/240573 /		Essen	Antwerpen	Maasbekken	2025	riviergrondel	31.00	164.30
Kleine Aa	157905/238360	Essen, nieuwe meander VHAG 18816 thv Nieuwmoersesteenweg vanaf afwaartse monding in hoofdloop VHAG 9514 stroomop	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	bermpje	89.00	363.00
Kleine Aa	157905/238360	Essen, nieuwe meander VHAG 18816 thv Nieuwmoersesteenweg vanaf afwaartse monding in hoofdloop VHAG 9514 stroomop	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	blauwband	3.00	3.90
Kleine Aa	157905/238360	Essen, nieuwe meander VHAG 18816 thv Nieuwmoersesteenweg vanaf afwaartse monding in hoofdloop VHAG 9514 stroomop	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	riviergrondel	279.00	1016.00
Kleine Aa	157905/238360	Essen, nieuwe meander VHAG 18816 thv Nieuwmoersesteenweg vanaf afwaartse monding in hoofdloop VHAG 9514 stroomop	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	tiendoornige stekelbaars	5.00	4.90
Kleine Aa	157236/236376	Essen, Rose Grononpad, 50 brug	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	bermpje	34.00	106.50
Kleine Aa	157236/236376	Essen, Rose Grononpad, 50 brug	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	blauwband	2.00	3.60
Kleine Aa	157236/236376	Essen, Rose Grononpad, 50 brug	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	riviergrondel	1010.00	2674.00
Kleine Aa	157236/236376	Essen, Rose Grononpad, 50 brug	Essen	Antwerpen	Maasbekken	2023	tiendoornige stekelbaars	12.00	16.00

CIW – oppervlaktewaterlichamen - Maasbekken

<p>3 Toon fiches Vlaams waterlichaam</p> <ul style="list-style-type: none"> Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen Toekomstverkenning Reductiedoelen en afwijkingen 	VL05_148	WEERIJSBEEK	Wuustwezel
<p>3 Toon fiches lokaal waterlichaam van 1ste orde</p> <ul style="list-style-type: none"> Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen 	L107_614	WEERIJSBEEK L1	Brasschaat, Brecht, Malle, Wuustwezel
<p>3 Toon fiches lokaal waterlichaam van 1ste orde</p> <ul style="list-style-type: none"> Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen 	L111_1102	KLEINE A - WILDERTSE BEEK	Essen, Kalmthout, Wuustwezel